

RYZIKO MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW I MOŻLIWOŚCI JEGO UBEZPIECZENIA

1. Znaczenie MSP i bariery ich rozwoju w gospodarce polskiej

Z 4 mln przedsiębiorstw zarejestrowanych w bazie REGON, aktywnych w 2013 r. było 1,79 mln, w tym: 95,7% stanowiły firmy mikro, 3,2% małe, 0,9% średnie, a tylko 0,2% duże. Struktura przedsiębiorstw MŚP w Polsce różni się od przeciętnej dla UE większym udziałem firm mikro. Według danych GUS działające w Polsce przedsiębiorstwa generują blisko trzy czwarte polskiego produktu krajowego brutto (PKB)¹. O znaczeniu sektora MŚP świadczy fakt, że tworzy on 48,5% PKB i zapewnia miejsca pracy dla ponad 70% zatrudnionych w przedsiębiorstwach. W 2012 r. wartość nakładów inwestycyjnych poniesionych w sektorze MŚP wyniosła 74,5 mld zł, co stanowiło 48% nakładów inwestycyjnych wszystkich przedsiębiorstw w Polsce. MŚP funkcjonują w różnych dziedzinach gospodarki. Wśród wszystkich zarejestrowanych podmiotów w 2013 r. najwięcej należało do sekcji handel hurtowy i detaliczny 26,4%, kolejne miejsca zajęły następujące sekcje: budownictwo (11,7% podmiotów), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (9% podmiotów) oraz przetwórstwo przemysłowe (9% podmiotów)².

Nowa perspektywa finansowa UE stanowi wyzwanie dla małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, jedne z nich wybiorą strategię przetrwania, inne zwiększenia konkurencyjności i dynamicznego rozwoju, jeszcze inne ograniczą prowadzoną działalność.

Mimo dużego znaczenia przedsiębiorstw małych i średnich w gospodarce polskiej, narażają one w swym funkcjonowaniu na wiele barier oraz ograniczeń, co jest jedną z przyczyn nadmiernej rotacji wśród mikro, małych i średnich firm, gdyż jedne powstają, a zbyt wiele – stosunku do sytuacji w innych krajach UE – i zbyt szybko upada lub zawiesza działalność. Według danych GUS pierwszy rok działalności przeżywają trzy na cztery firmy w Polsce (w 2011 r. wskaźnik przeżycia wynosił 76,6%). W kolejnych latach przeżywalność ta wyraźnie spada – do 54% w drugim i do 32% w piątym roku działalności. Rokrocznie Ministerstwo Gospodarki na podstawie ankiet zbiera informacje dotyczące barier rozwoju MŚP. W ocenie ankietowanych przedsiębiorców najważniejszą bariera w drugiej połowie 2013 r. były kolejno według ilości wskazań: wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem, zbyt małe obroty, skomplikowane przepisy prawa, biurokracja, konkurencja zarówno ze strony małych jak i dużych przedsiębiorstw. Niewielki stosunkowo procent wskazań dotyczył trudności w znalezieniu pracowników o odpowiednich kwalifikacjach oraz warunków lokalowych.

Jednym z istotnych ograniczeń z jakim borykają się MŚP w Polsce są trudności z terminowym uzyskaniem należności finansowych. Badanie firmy Bibby Financial Services przeprowadzane co roku w kwietniu na zbiorowości 450 przedsiębiorstw wykazało poprawę

¹ *Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2012 – 2013*, PARP, Warszawa 2014 s. 14 www.parp.gov.pl/index/more/44413, data dostępu 16.03.2015

² *Przedsiębiorczość w Polsce*, Raport Ministerstwa Gospodarki, wrzesień 2014 r. www.mg.gov.pl › Wiadomości, dostęp 16.03.2015

dyscypliny płatniczej w 2014r (por tabela 1) , mimo to nadal znaczny jest udział faktur płaconych z opóźnieniem³, a według portalu Przedsiębiorców Polskich w firmach MŚP 30% faktur nie jest regulowanych przez okres dłuższy niż 6 miesięcy, a aż 15% faktur nie zostaje zapłacona przez ponad rok.

Tabela 1. Odsetek firm potwierdzających opóźnienie płatności faktur

04.2012 r.	04.2013 r.	04.2014r.
82,7%	83,8%	76,4%

Źródło: Badanie firmy Bibby Financial Services, Index MSP , nf.pl › Manager › Finanse › Płynność finansowa, data dostępu 17.03.2014.

Zatory płatnicze przedsiębiorstw MŚP wpływają na pogorszenie ich płynności finansowej, a statystyki dotyczące tego sektora wskazują na dużą jego niestabilność i rotację .

2. Źródła ryzyka w przedsiębiorstwie

Ryzyko jest stałym elementem działalności gospodarczej, dotyczy różnych obszarów przedsiębiorstwa, w tym majątku: wartości rzeczowych, finansowych, niematerialnych i prawnych, zasobów kadrowych, a także odpowiedzialności cywilnej za: decyzje kierownictwa, błędy w zarządzaniu ,czy błędy personelu itp.⁴. Ryzyko podmiotów gospodarczych dotyczy niepewności zdarzeń i skutków przyszłych, jego realizacja oznacza możliwość odchylenia celów od stanu oczekiwanego. Istnieje ono z powodu nieprzewidywalności prawdopodobieństwa zajścia zdarzenia w przyszłości, które ma swoje finansowe skutki.⁵ Konsekwencje wystąpienia ryzyka mogą wpłynąć negatywnie lub pozytywnie na realizację celów biznesowych firmy. Przedsiębiorstwa z grupy mikro, małych i średnich są w większym stopniu niż duże narażone na liczne zagrożenia zarówno zewnętrzne jak i wewnętrzne, czynniki ryzyka mają zróżnicowany charakter oraz różne prawdopodobieństwo wystąpienia.

Ryzyko przedsiębiorstwa jest dzielone według następujących kryteriów⁶:

- a) ryzyko odpowiedzialności ze względu na formę prawną przedsiębiorstwa,
- b) według źródeł i stopnia oddziaływania ryzyka (podział na wewnętrzne i zewnętrzne),
- c) według obszarów występowania ryzyka w przedsiębiorstwie, (w tym: majątku, zasobów ludzkich, zarządzania, odpowiedzialności, finansów, produkcji oraz pozycji na rynku),
- d) według kategorii rodzajowych ryzyka, (w tym: operacyjne, przyrodnicze siły wyższej, kredytowe, rynkowe, reputacji, prawne, polityczne).

Źródłem ryzyka przedsiębiorstwa mogą być więc zarówno procesy technologiczne, zastosowane surowce, systemy informatyczne, jak i decyzje w procesie zarządzania, błędy ludzi lub ich przestępstwa (np. sprzeniewierzenia, oszustwa, włamania, kradzieży, wandalizmu). Ryzyko generować mogą także partnerzy biznesowi (niedotrzymywanie warunków umowy, brak dostaw bądź ich nieterminowość lub nieodpowiednia jakość dostarczonych towarów, opóźnienia w odzyskiwaniu należności itp.).

Wyróżnia się ryzyko czyste, związane z zagrożeniami o charakterze losowym, niezależne od woli człowieka, takie jak pożary, katastrofy naturalne, awarie techniczne, a także ryzyko spekulatywne czyli ryzyko świadomie podejmowane. W przypadku materializacji tego

³ K. Kuniewicz, Zatory płatnicze bołączką MSP, nf.pl › Manager › Finanse › Płynność finansowa, dostęp 18.03.2014.

⁴ E. Wierzbicka (red.) *Ubezpieczenia dla przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie , Warszawa 2014, s.11

⁵ B. Hadyniak, *Ryzyko w przedsiębiorstwie w: Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem przedsiębiorstwa* tom 1, praca zb. pod red. B. Hadyniaka J. Monkiewicza, Poltext, Warszawa 2010 s. 22

⁶ A. Bera. *Ochrona ubezpieczeniowa w działalności mikro i małych przedsiębiorstw*, Uniwersytet Szczeciński Rozprawy i Studia T. (CMI) , Szczecin 2012. s.64.

rypu ryzyka może nastąpić zmniejszenie zysku lub strata, a w przypadku niezmaterializowania podmiot może osiągnąć zaplanowany poziom zysku lub nawet dodatkowe korzyści⁷. Można wymienić zróżnicowane reakcje przedsiębiorstwa na ryzyko takie jak:

- 1) unikanie lub ograniczanie ryzyka, zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia szkody, podejmowanie działań prewencyjnych służących minimalizacji negatywnych skutków ryzyka, (Działania tego typu nigdy nie wyeliminują całkowicie ryzyka działalności gospodarczej. wiele rodzajów ryzyka jest trudnych do uniknięcia , ponieważ zwykle są one niezależne od działań podejmowanych przez przedsiębiorstwo) ;
- 2) retencja ryzyka, utrzymanie rezerw finansowych na takim poziomie aby pokryć szkody wywołane wystąpieniem ryzyka. Oznacza to akceptację określonego poziomu ryzyka, monitorowanie i ocenę tolerowanego poziomu ryzyka i samofinansowanie skutków ryzyka;
- 3) transfer ryzyka na wyspecjalizowany podmiot np. ubezpieczyciela, (ubezpieczenie polega na częściowym przeniesieniu ryzyka na zakład ubezpieczeń).

Samoubezpieczenie związane z retencją, (zatrzymaniem ryzyka), jest relatywnie kosztowne i może być stosowane przez większe przedsiębiorstwa, nie jest możliwe do zastosowania przez przedsiębiorstwa mikro, małe a nawet średnie⁸. Wymaga bowiem posiadania własnych rezerw w wysokości maksymalnego prawdopodobnego kosztu, związanego z występującymi rodzajami ryzyka.

Przyjęty i realizowany sposób zarządzania ryzykiem zależy w znacznym stopniu od wielkości przedsiębiorstwa i jego zasobów finansowych, od specyfiki branży, w której działa, od fazy rozwoju firmy, od ilości i jakości pozyskanych informacji. Według amerykańskich uczonych C.A. Williamsa Jr., M.L. Smitha oraz P.C. Younga zarządzanie ryzykiem jest szeroko rozumianym działaniem zarządczym, którego zadaniem jest identyfikacja oraz ocena ryzyka i niepewności, a także zmaganie się z ich przyczynami i wpływem na organizację⁹.

Zdaniem Damiana Gajdy podejmowanie działań na rzecz unikania ryzyka „nie oznacza optymalnego rozwiązania z punktu widzenia przedsiębiorstwa. W pewnych sytuacjach stoi ono w sprzeczności z przedsiębiorczością, która zawiera w sobie podejmowanie ryzyka. Natomiast przeniesienie finansowania ryzyka polega na kompensowaniu straty przez inny podmiot poprzez odpowiednio skonstruowane umowy z kontrahentami, korzystanie z outsourcingu, transakcji zabezpieczających oraz stosowaniu ubezpieczeń”¹⁰.

Ubezpieczenie jest usługą finansową zapewniającą pokrycie przyszłych potrzeb majątkowych związanych z likwidacją ujemnych skutków zdarzeń losowych. Ochrona ubezpieczeniowa polega na przejściu przez ubezpieczyciela odpowiedzialności za mające powstać szkody w zamian za zapłaconą składkę. Ubezpieczenie jest instrumentem gospodarczym, którego celem jest wyeliminowanie lub ograniczenie skutków zdarzeń losowych wpływających negatywnie na zasobność przedsiębiorstwa.¹¹

Posiadanie przez przedsiębiorstwa ochrony ubezpieczeniowej wywiera bezpośrednio lub pośrednio pozytywny wpływ na ich kondycję finansową. Zdaniem Anieli Mikulskiej „niedostrzeżenie ryzyka może zagrozić możliwości podejmowania przedsięwzięć, z kolei jego demonizacja i brak kontroli - może zniechęcić do działań przedsiębiorczych. Istotna jest

⁷ Podział ryzyka ubezpieczeniowego na spekulatywne i czyste wprowadzony został przez A.H. Mowbraya w roku 1961 .

⁸ P. Jedynak, Podaż usług finansowych a ciągłość działalności małych i średnich przedsiębiorstw, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2009 nr 4 s 46 https://www.piu.org.pl/public/upload/ibrowser/.../WU4_09_jedynak.pdf, dostęp 204, 10 25

⁹ C.A. Williams Jr., M.L. Smith P.C. Young, *Zarządzania ryzykiem a ubezpieczenia*, PWN, Warszawa 2002, s 57

¹⁰ D. Gajda, *Rola ubezpieczeń majątkowych w zarządzaniu ryzykiem małych i średnich przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2014 nr 804 , Finanse, Rynki Finansowe , Ubezpieczenia nr 67 s. 212.

¹¹ T. Jedynak, *Istota , funkcje, zasady i klasyfikacja ubezpieczeń w: współczesne ubezpieczenia gospodarcze*, praca zb. pod red . W. Sułkowskiej, Wyd Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012r s.57.

świadomość możliwości kontroli ryzyka, a także budowanie kompetencji w wyniku uczenia się zarządzania ryzykiem finansowym i niefinansowym”¹². Ubezpieczyciele stymulują postawę przedsiębiorczości a także przez ochronę ubezpieczeniową umożliwiają finansowanie zewnętrznymi środkami likwidację szkód, stąd zachęcają przez podniesienie bezpieczeństwa finansowego do inwestowania oraz do innowacyjności¹³.

3. Korzyści przedsiębiorstwa z ochrony ubezpieczeniowej

Korzyścią przedsiębiorstw z transferu ryzyka na ubezpieczyciela jest nabycie ochrony ubezpieczeniowej, co umożliwia w sytuacji realizacji ryzyka uzyskanie odszkodowania lub świadczenia. Wypłata odszkodowania umożliwia realizację funkcji kompensacyjnej ubezpieczenia, środki finansowe uzyskane w rezultacie odszkodowania łagodzą negatywne finansowe skutki szkody (wypadku ubezpieczeniowego). Naprawienie szkody skutkuje przywróceniem stanu ubezpieczonego majątku przed szkodą lub wznowienie przerwanej działalności gospodarczej, w ubezpieczeniach osobowych np. umożliwia powrót do pracy kluczowego pracownika poszkodowanego w wypadku. Posiadanie ochrony ubezpieczeniowej:

- zwiększa poczucie bezpieczeństwa prowadzonej działalności gospodarczej,
- zwiększa konkurencyjność firmy a także ekspansję rynkową dzięki transferowi części ryzyka na ubezpieczyciela, (np. przez wykorzystanie ubezpieczenia należności handlowych, gwarancje należytego wykonania kontraktu itp.),
- zwiększa wiarygodność i poprawia wizerunek wobec partnerów biznesowych,
- poszerza dostęp do źródeł finansowania takich jak: kredyt bankowy, leasing, faktoring, środki unijne, pożyczki z funduszy pożyczkowych (przez wykorzystanie ubezpieczeń finansowych w tym ubezpieczeń kredytu, leasingu, gwarancji),
- jest często niezbędnym warunkiem przystąpienia do przetargu (gwarancja zapłaty wadium).

Nawiązanie współpracy z ubezpieczycielem wpływa na zwiększenie świadomości ubezpieczeniowej i nabycie umiejętności dostrzegania zagrożeń. Współpraca z ubezpieczycielem zmusza do analizy warunków wewnętrznych funkcjonowania przedsiębiorstwa i identyfikacji oraz oceny ryzyka a także kontroli ryzyka.

Małe i średnie przedsiębiorstwa korzystają z dostępnych oferowanych przez ubezpieczycieli produktów ubezpieczeniowych bezpośrednio lub przez pośrednika ubezpieczeniowego, w warunkach polskich, częściej agenta niż brokera, a także sprzedawanych przez bank lub podmiot sfery realnej np. dealera samochodowego czy także operatora telefonii komórkowej. W przedsiębiorstwach sektora MSP w 2012 r. średnio 7,3% umów ubezpieczeniowych zawarto za pośrednictwem brokera¹⁴.

Czasem konieczność ubezpieczenia jest wymuszona przez ustawodawcę, co wynika z ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, w tym ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych ma charakter ubezpieczenia przymusowego¹⁵. Badania MSP wskazują, że najwięcej małych i średnich przedsiębiorstw korzysta z obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych OC¹⁶. Stosowane są także ubezpieczenia OC tzw. zawodowe, dotyczące osób

¹² A. Mikulska, *Zarządzanie ryzykiem jako czynnik sprzyjający wzrostowi MSP*, „Współczesne Zarządzanie” 2010 nr 4 s. 77.

¹³ D. Pauch, *Ochrona ubezpieczeniowa mikro i małych przedsiębiorstw działających na terenie Szczecina w świetle badań*, Uniwersytet Szczeciński, publi.bg.szczecin.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?bib=40186, dostęp 19.10.2014

¹⁴ Badanie „Finanse MSP 2012” objęło 1094 przedsiębiorstwa sektora MSP, . Finanse MSP Qualifact-Market Resech and Analysis.

¹⁵ Por. Ustawa z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1151, z późn.zm.)

¹⁶ D. Pauch, *Ochrona ubezpieczeniowa mikro i małych przedsiębiorstw działających na terenie Szczecina w świetle badań*, zif.wzr.pl/pim/2013_2_5_16.pdf, data dostępu 2014.03.10

wykonujących określony zawód, lista zawodów objętych ubezpieczeniem obowiązkowym odpowiedzialności cywilnej w 2014r. wynosiła 173 i cały czas wzrasta¹⁷.

Istotą ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC) jest powstanie zobowiązania ubezpieczyciela do wypłaty odszkodowania na rzecz osób trzecich w przypadku zajścia zdarzenia wywołanego przez ubezpieczonego (lub przez osobę, na której rzecz została zawarta umowa ubezpieczenia). Ubezpieczenie OC służy ochronie majątku osoby ubezpieczonej przed obciążeniami w konsekwencji powstania obowiązku naprawienia szkody, z tytułu roszczenia poszkodowanego.

Większość produktów ubezpieczeniowych dla małych i średnich przedsiębiorstw, stanowią ubezpieczenia dobrowolne. Ubezpieczeniu mienia przedsiębiorstw służą ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych, ubezpieczenie od kradzieży z włamaniem i rabunku, ubezpieczenie sprzętu elektronicznego, ubezpieczenie maszyn i urządzeń od uszkodzeń, lub powiązane z ubezpieczeniem ogniowym ubezpieczenie utraty zysku, ubezpieczenie mienia od wszystkich ryzyk majątkowych i inne bardziej zindywidualizowane dostosowane do specyfiki branży, w której działa dane MSP. Wachlarz produktów przeznaczonych dla przedsiębiorstw małych i średnich jest coraz bogatszy. Część z tych produktów ma charakter złożony i wymaga dostosowania do potrzeb oraz specyfiki poszczególnych firm, dlatego są one coraz częściej oferowane przez brokerów niż agentów ubezpieczeniowych zwłaszcza dla przedsiębiorstw średnich¹⁸.

Pełna ochrona ubezpieczeniowa majątku przedsiębiorstwa oraz odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone osobie trzeciej może być uzupełniona przez ubezpieczenie assistance, które w razie zajścia zdarzenia losowego, wypadku ubezpieczeniowego umożliwia skorzystanie z pomocy specjalisty np. informatyka, ślusarza, hydraulika, a także zorganizowania lokalu zastępczego, czy też dozoru mienia po powstaniu szkody¹⁹.

4. Uwarunkowania korzystania z ubezpieczeń przez MSP

Korzystanie z ubezpieczeń przez przedsiębiorstwa jest skorelowane z poziomem świadomości ubezpieczeniowej , z oceną ryzyka i skłonnością do ponoszenia ryzyka przez przedsiębiorców oraz sytuacją finansową firm, ich możliwościami kupienia ochrony ubezpieczeniowej²⁰.

Ponad 70 procent przedsiębiorstw sektora MSP jest nabywcami ubezpieczeń majątkowych. Majątek firm gromadzony przez wiele lat a w przypadku przedsiębiorstw rodzinnych przez kilka pokoleń, może ulec zniszczeniu, w wyniku sił przyrody takich jak deszcz nawalny, pożar, trąbę powietrzną lub powódź, które coraz częściej mają miejsce także w Polsce, czy też w wyniku zniszczenia mienia przez złodziei lub wandalów, (co może spowodować przerwę w pracy lub całkowite wstrzymanie pracy firmy), a także w rezultacie błędów człowieka. Wykorzystanie ubezpieczeń przez MSP w zarządzaniu ryzykiem jest w Polsce jednak niewystarczające, na co wskazują badania statystyczne i ankietowe .

¹⁷ Należą do nich m.in ubezpieczenia OC wybranych grup zawodowych takich jak np: adwokaci, radcowie prawni, notariusze, doradcy podatkowi, biegli rewidenty, pracownicy biur rachunkowych, komornicy sądowi, rzeczoznawcy majątkowi, architekci, inżynierowie budownictwa, agenci ubezpieczeniowi, brokerzy.

¹⁸ T. Gaj, *Multiagenci a MSP*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, 2013 Tom 10, nr 1, s. 19

¹⁹ Ubezpieczenie assistance jest przydatne zwłaszcza dla małych przedsiębiorstw, które nie dysponują wyspecjalizowanymi służbami do likwidacji szkód.

²⁰ Por E. Wierzbicka, *Znaczenie ubezpieczeń dla przedsiębiorstw sektora MSP*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas Zarządzanie”, nr 1/2014, s. 142

Tabela 2. Odsetek przedsiębiorstw sektora MSP korzystających z usług ubezpieczeniowych w latach 2009 – 2012

Lata	2009	2010	2011	2012
Firmy mikro (do 9 zatrudnionych)	72,3%	64,5%	70,9%	72,1%
Firmy małe (od 10 do 49) zatrudnionych	87,2%	87,3%	87,9%	87,7%
Firmy średnie (od 50 do 249 zatrudnionych)	96,0%	92,7%	97,3%	97,6%
Ogółem MSP	74,4%	65,6%	72,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Finanse MSP” Qualifac- Market Resech and Analysis. 2010 i 2011, 2013.

Jak wynika z danych tabeli 2 widoczna jest różnica w stosowaniu ubezpieczeń w zależności od wielkości przedsiębiorstwa. Skłonność do ubezpieczenia rośnie wraz z wielkością przedsiębiorstwa, czym mniejsza firma tym mniejsza skłonność do ubezpieczania się.

W 2012r. najczęściej MŚP w Polsce kupowały: - ubezpieczenia komunikacyjne (76%), ubezpieczenia mienia od ognia i innych zdarzeń losowych (61%), ubezpieczenia tzw. kradzieżowe (52%). Ponad połowa małych i średnich przedsiębiorstw nie ma polisy odpowiedzialności cywilnej (w tym tylko 22% mikro-firm deklaruje posiadanie polisy OC), mimo że ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej (OC) jest bardzo ważne dla przedsiębiorców, bo chroni interes majątkowy firmy i umożliwia pokrycie ewentualnej szkody²¹. Coraz większego znaczenia w prowadzeniu biznesu nabiera ryzyko odpowiedzialności cywilnej wobec innych podmiotów gospodarczych. Źródłem OC w działalności gospodarczej jest zarówno szkoda na mieniu lub na osobie wyrządzona czynem niedozwolonym (odpowiedzialność deliktowa) jak i szkoda z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (odpowiedzialność kontraktowa)²². Dostępne produkty to m.in. OC działalności gospodarczej, OC pracodawcy, OC za produkt, a także ubezpieczenie Directors&Officers, które jest ubezpieczeniem dla członków zarządu i rady nadzorczej, może być wykorzystywane przez średnie firmy.

Struktura popytu ubezpieczeniowego MŚP jest konserwatywna, przedsiębiorcy nie analizują potencjalnych zagrożeń i mimo, że ubezpieczyciele coraz częściej oferują pakiety ubezpieczeniowe dla firm, które są elastycznie dopasowywane do profilu indywidualnego ryzyka, popyt na nie jest niedostateczny. Podstawą takich pakietów są zwykle ubezpieczenia mienia od ognia i innych zdarzeń losowych oraz kradzieży a także zwykle OC deliktowe, i odpowiednio do branży, w której działa przedsiębiorstwo: ubezpieczenie sprzętu elektronicznego, OC i AC komunikacyjne, ubezpieczenie ładunków w transporcie lub ubezpieczenie szyb przed stłuczeniem itp. Produkty ubezpieczeniowe sprzedawane w pakietach obniżają koszty ochrony ubezpieczeniowej, zwiększają kompleksowość ochrony, tworzą warunki dla standaryzacji różnych rodzajów ryzyka, umożliwiają budowę całościowego programu ubezpieczeniowego.

Ochrona ubezpieczeniowa dla przedsiębiorstw powinna obejmować także tzw. ubezpieczenie Business Interruption (BI - od utraconych zysków), jednak tylko 10 -15 % firm z sektora MSP, wykupując ubezpieczenie na wypadek ognia i innych zdarzeń, decyduje się na polisę BI (ubezpieczenie BI nie jest samodzielne), podczas gdy wśród dużych przedsiębiorstw odsetek ten sięga około 60%²³. Posiadanie ubezpieczenia BI umożliwia kontynuowanie działalności przedsiębiorstwa nawet po dużej szkodzie, której skutkiem była przerwa

²¹ Odpowiedzialność cywilna jest to odpowiedzialność odszkodowawcza jednego podmiotu wobec drugiego w związku z wyrządzoną szkodą, którą prawo nakazuje wyrównać.

²² Zdaniem Jacka Chojackiego z towarzystwa ubezpieczeń Concordia obecnie 100 tys. zł jako suma gwarancyjna ubezpieczenia OC dla osoby, która prowadzi działalność gospodarczą, jest stanowczo za niska z punktu widzenia ewentualnych roszczeń, Portal internetowy PIU 2013r.

²³ *Dla przedsiębiorstw z grupy MSP ważna także polisa business interruption (BI)* Rzeczpospolita z 29.01.2014

w działalności a w konsekwencji zachwianie płynności finansowej a w skrajnych przypadkach nawet zagrożenie upadłością .

Podsumowanie

Skala korzystania z ochrony ubezpieczeniowej przez MŚP w Polsce jest nadal niedostateczna. Na skłonność do ubezpieczania wpływa wiele czynników w tym : zakres ubezpieczeń obowiązkowych, rozwój i różnorodność oferty produktowej i ich dostępność, wysokość składki, jakość obsługi posprzedażowej, szybkość likwidacji szkód. Duży wpływ na skłonność MŚP do ubezpieczania ma także: świadomość ubezpieczeniowa przedsiębiorców, identyfikacja zagrożeń, w pewnym stopniu otwarcie gospodarki polskiej na współpracę zagraniczną, wzrost handlu i kooperacji w ramach UE i poza nią, co wymusiło korzystanie z ubezpieczeń aby ograniczyć ryzyko handlowe i finansowe. Ubezpieczenie poprawia bezpieczeństwo obrotu firm MŚP, które wykazują nadmierną wrażliwość na zdarzenia losowe i koniunkturę gospodarczą.

Zdaniem badaczy problemu ubezpieczeń w działalności MŚP, jeśli nawet majątek tej grupy firm jest coraz lepiej asekurowany, nadal nie jest w dostatecznym stopniu ubezpieczane ryzyko osobowe właściciela oraz pracowników²⁴. Mało upowszechnione w stosunku do możliwości oraz potrzeb, są również ubezpieczenia finansowe w tym zwłaszcza ubezpieczenie należności handlowych.

Przedsiębiorstwa sektora MŚP przede wszystkim współpracują z jednym ubezpieczycielem i to za pośrednictwem agentów ubezpieczeniowych. Jednak rozwój mobilnych możliwości dystrybucji produktów ubezpieczeniowych znacząco rozszerza wybór kanałów zakupu ubezpieczeń, co jest szczególnie ważne dla przedsiębiorców mikro i małych. Wykorzystanie urządzeń mobilnych telefonów komórkowych, smartphonów i tabletów do kontaktów z ubezpieczycielem, a także internetowe wyszukiwanie produktów ubezpieczeniowych, czy też korzystanie z kalkulatorów i porównywarek produktów różnych ubezpieczycieli, ułatwia wybór najkorzystniejszej oferty. Upowszechnił się również w Polsce bankowy kanał dystrybucji ubezpieczeń nie tylko do sprzedaży ubezpieczeń powiązanych z usługami bankowymi ale również niepowiązanych .

Dla przedsiębiorstw MŚP działających w konkurencyjnym środowisku w turbulentnym otoczeniu ubezpieczenia stopniowo stają się trwałym elementem modelu biznesowego. Ubezpieczyciele ze swej strony powinni dbać o budowanie trwałych relacji z przedsiębiorcami jako swoimi klientami, rozwijać doradztwo i skutecznie wspierać MŚP w procesie zarządzania ryzykiem.

Ryzyko MŚP i ubezpieczenie ich ryzyka, jest nie tylko problemem tego sektora, jest to problem całej polskiej gospodarki. Bo jeśli są one bardziej narażone na skutki ryzyka, nie tworzą stabilnego systemu w obszarze dostaw i kooperacji dla dużych przedsiębiorstw, a ponieważ MŚP absorbują dużo siły roboczej, kłopoty MŚP wpływają również na zwiększenie bezrobocia i destabilizację w całej gospodarce.

Bibliografia

1. Bera A., *Ochrona ubezpieczeniowa w działalności mikro i małych przedsiębiorstw*, Uniwersytet Szczeciński Rozprawy i Studia T. (CMI), Szczecin 2012
2. *Dla przedsiębiorstw z grupy MŚP ważna także polisa business interruption* (BI) Rzeczpospolita z 29.01.2014r.
3. *Finanse MŚP Qualifact- Market Reseach and Analysis*. 2010 i 2011, 2013
4. Gaj T., *Multiagenci a MŚP*, „Miesięcznik Ubezpieczeniowy”, 2013 Tom 10, nr 1,

²⁴ A. Bera, *Ochrona ubezpieczeniowa...* op.cit s.245.

5. Gajda D., *Rola ubezpieczeń majątkowych w zarządzaniu ryzykiem małych i średnich przedsiębiorstw*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2014 nr 804 , *Finanse, Rynki Finansowe , Ubezpieczenia* nr 67
6. Hadyniak B , *Ryzyko w przedsiębiorstwie w: Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem przedsiębiorstwa* tom 1, praca zb. pod red. B. Hadyniaka J. Monkiewicza, Poltext, Warszawa 2010
7. Jedynak P. , *Podaż usług ubezpieczeniowych a ciągłość działalności małych i średnich przedsiębiorstw*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe 2009 nr 4,
8. Jedynak T., *Istota , funkcje, zasady i klasyfikacja ubezpieczeń w: współczesne ubezpieczenia gospodarcze*, praca zb. pod red . W. Sułkowskiej, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012r.
9. Kuniewicz K. *Zatory płatnicze bolączką MSP* , nf.pl › Manager › Finanse › Płynność finansowa
10. Mikulska A., *Zarządzanie ryzykiem jako czynnik sprzyjający wzrostowi MSP*, „Współczesne Zarządzanie” 2010 nr 4 .
11. Pauch D., *Ochrona ubezpieczeniowa mikro i małych przedsiębiorstw działających na terenie Szczecina w świetle badań*, Uniwersytet Szczeciński, publi.bg.szczecin.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?bib=40186,
12. *Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2012 – 2013*, PARP, Warszawa 2014 s. 14 www.parp.gov.pl/index/more/44413,
13. *Przedsiębiorczość w Polsce* , Raport Ministerstwa Gospodarki , Warszawa Wrzesień 2013
14. *Tendencje rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2012r* Numer 1 / 2013r Ministerstwo Gospodarki , Warszawa marzec 2013
15. Ustawa z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych , Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. nr 124 poz. 1151, z późn.zm.)
16. Qualifact *Finanse MSP 2013- rynek ubezpieczeniowy* , za: *Mikrofirmy mało przezorne*, Bankierpress
17. Wierzbicka E. (red) *Ubezpieczenia dla przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie , Warszawa 2014,
18. Wierzbicka E., *Znaczenie ubezpieczeń dla przedsiębiorstw sektora MŚP*, “Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas Zarządzanie”, nr 1/2014,
19. Williams C.A. Jr., Smith M.L. Young P.C., *Zarządzania ryzykiem a ubezpieczenia*, PWN, Warszawa 2002

RISKS FOR SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES AND THE ASSOCIATED POSSIBILITIES FOR INSURANCE

Summary

The aim of this paper is to evaluate the importance of insurance in the activity and development within Poland’s SME sector. The specifics of SMEs make them more vulnerable to the adverse effects of various risks. Business risk relates to different areas of the company including its resources, both human and capital assets. Risk management is performed differently for small enterprises than large enterprises. Appropriate risk management using insurance can maintain liquidity, improve solvency, build competitive advantage and create added value for the company. Inadequate insurance not only affects SMEs , but also other sectors within the Polish economy .

Key words: risk, risk management, small and medium enterprises SMEs, insurance.